HÖGALIDSKYRKAN

MINNESSKRIFT

vid invigningen den
10 juni 1923

STOCKHOLM
================================
P. A. Norstedt & Söner
1923

Denna skrift är tryckt av
Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.
Djuptrycksplanscherna utförda av Nordisk Rotogravyr.
Arkitekturbilderna efter fotografiska negativ
av C. G. Rosenberg.

STOCKHOLM

P. A. Norstedt & Söner
Kungl. Boktryckeriet
1923

Pris 3 kronor.

Förord till den elektroniska utgåvan

I denna skrift, som gavs ut av församlingen i samband med Högalidskyrkans invigning 1923, har kapitlet om kyrkobyggnaden författats av kyrkans arkitekt **Ivar Tengbom** (1878-1968).

Skriften är digitaliserad i mars 2012 av Peter.

Högalidsberqet. Detalj ur dekorativ målning av Prins Eugen i Stockholms Stadshus.

K. A. Eklund.

Johan Östberg.

Carl Wassén.

Otto Ehrngren.

Aug. Blomdahl.

Ivar Tengbom.

Th. Göransson.

K. A. Riben.

Hj. Rissén.

Emil Pettersson.

Högalidskyrkan från väster.

MARIA MAGDALENA församling, som i nyare tid stadfästes genom Gustav Adolfs privilegiebrev av den 1 september 1626, kvarstår nu efter Katarina församlings tudelning och Hedvig Eleonoras år 1906 genomförda tredelning såsom den största i Stockholm med över 53.000 kyrkoskrivna invånare. Behovet av en ny gudstjänstlokal vid sidan av moderkyrkan har här under den senaste tiden gjort sig allt starkare gällande, och år 1902 inkom till kyrkorådet en av 243 församlingsmedlemmar undertecknad skrivelse, vari förslag väcktes om uppförandet av en kapellbyggnad i församlingens västra del. Förslaget upptogs till behandling påkyrkostämman den 27 nov. 1902, som med bifall till tanken gav kyrkorådet i uppdrag att träffa förberedande anstalter för dess förverkligande.

Kyrkorådets första åtgärd var att i skrivelse till Stadsfullmäktige den 19 dec. 1902 anhålla att få tomt till denna kapellbyggnad anvisad och upplåten. Enligt Stadsfullmäktiges beslut den 1 dec. 1905 bemyndigades Drätselnämndens första avdelning att åt församlingen upplåta för en kapellbyggnad erforderligt område i parken Högalidsberget vid korsningen av Högalids-, Lunda- och Lignagatornas förlängningar mot en årlig hyra av tio kronor och med skyldighet för församlingen att låta Avdelningen granska och godkänna byggnadsritningarna.

Vid utarbetandet av dessa, vilket uppdragits åt arkitekterna K. Elméus och G. Hermansson, vidgades emellertid planen, och till följd därav framlade kyrkorådet på majstämman 1907 två alternativa förslag, dels om en kapellbyggnad för en kostnad av cirka 215.000 kr., dels om en kyrkobyggnad för cirka 500.000 kr. Efter långvarig överläggning vann det senare förslaget stämmans bifall, och sedan anförda besvär av Overståthållareämbetet ogillats, stadfästes dess beslut.

För det större förslaget gav kyrkorådet i uppdrag åt arkitekten Konrad Elméus att uppgöra ritningar, vilka efter

en del ändringar och kompletteringar den 18 febr. 1908 översändes till Drätselnämnden för granskning. Drätselnämnden ansåg sig emellertid ej kunna godkänna dem, varför arkitekt Elmeus i mars 1910 inkom med nya ritningar. Då emellertid ej heller dessa funnos lämpliga att läggas till grund för kyrkobyggnadens utförande, uppdrog kyrkorådet den 29 maj 1911 åt en komité bestående av disponenten Carl Wassén, ingenjör Otto Ehrngren och grosshandlaren Josef Carlsson att sätta sig i förbindelse med lämpliga arkitekter och att därefter inkomma med förslag.

Som resultat av sina underhandlingar inlämnade kommitterade den 6 maj 1912 till kyrkorådet skissritningar jämte program och kostnadsberäkningar till en 1.200 personer rymmande kyrkobyggnad med gravkor och likkällare, utförda av arkitekterna Ivar Tengbom och Georg Nilsson jämte ett av arkitekten Carl Westman avgivet utlåtande över dessa förslag. I enlighet med detta sakkunniga utlåtande gav kyrkorådet vid remitterandet till Drätselnämndens första avdelning av arkitekterna Tengboms, Nilssons och Elméus' ritningar, sitt varma förord åt arkitekten Tengboms lösning av uppgiften.

Efter hörande av Byggnadskontoret uttalade Drätselnämnden i skrivelse av den 11 juli 1912 preliminärt sin anslutning till det Tengbomska förslaget, mot vilket dock en del erinringar framställdes. Sedan arkitekt Tengbom inför kyrkorådet bemött dessa erinringar, fick han i maj 1913 uppdrag att uppgöra fullständiga huvudritningar jämte kostnadsförslag för den nya kyrkan. Den 9 jan. 1914 kunde dessa av kyrkorådet antagas och insändas till Drätselnämnden, som den 3 mars 1914 meddelade sitt slutliga godkännande. Ritningarna överlämnades därefter till K. Overintendentsämbetet, och efter hörande av Stockholms Stads Konsistorium fastställdes de av Kungl. Maj:t den 5 dec. 1914. Den 5 febr. 1915 kommo de pastorsämbetet tillhanda.

De långvariga utredningsförhandlingarna voro sålunda förda till slut, och byggnadsarbetet kunde börja. Till detta anslog kyrkostämman den 22 mars 1915 för ändamålet tillgängliga medel uppgående till kr. 216.900, fördelade på följande poster:

Kyrkobyggnadsfonden den 1 jan. 1915 uppgående till

Kr.

116.900

Överskott i kyrkokassan

»

60.000

Beräknat överskott för 1915

»

40.000

Summa Kr.

216.900

För ifyllande av den beräknade kostnadssumman gav stämman kyrkorådet i uppdrag att upptaga ett lån på högst 285,000 kr. att amorteras inom 20 år. Vidare tillsattes en byggnadskomité på sju personer, bestående av: Kammarrättsrådet Johan Ostberg, ordförande, disponent Carl Wassén, v. ordförande och. kassaförvaltare, ingenjör Otto Ehrngren, byggmästaren Aug. Blomdahl, handlanden Th. Göransson, tullvaktmästaren Hj. Rissén

samt muraren E. Pettersson. Därjämte skulle församlingens kyrkoherde K. A. Eklund eller den, som förrättade hans tjänst, vara berättigad att deltaga i komiténs beslut. Till sekreterare antogs kyrkonotarien assessor Karl Masreliez. Av komiténs ledamöter avled ingenjör Otto Ehrngren i februari 1917 och fick till efterträdare häradshövdingen K. A. Riben. Handlanden Göransson avled i november 1921, och samtidigt förlorade kyrkorådet sin mångårige och framstående ledamot professor Oscar Montelius, som livligt och verksamt intresserat sig för kyrkobygget.

Det var på hans förslag, som komitén beslöt, att kyrkan enligt urgammal sed skulle orienteras, så att det tornomgivna koret komme att ligga i öster och huvudingången i väster, och samtidigt förläggas till Högalidsbergets högsta topp. Detta möjliggjordes genom stadsfullmäktiges beslut, att hela platån skulle upplåtas till öppen plats i stället för att, som tidigare planerat var, delvis bebyggas. Härigenom fick man fria händer att på bästa sätt utnyttja platsen för kyrkobygget. De ändringar i de ursprungligen fastställda ritningarna, som nödvändiggjordes av denna omflyttning, stadfästes efter att ha passerat vederbörliga instanser genom Kungl. brev av den 30 juni 1916.

En annan ändring, som rörde tornens avslutning, befanns under byggets gång lämplig att vidtaga. Den stadfästes genom Kungl. brev av den 30 april 1920.

Under tiden hade komitén uppgjort med grundläggaren Frithiof Johansson att utföra grundläggningsarbetet för ett*Kyrkan från öster.Situationsplan över kyrkans område.Tvärsektion mot koret.Huvudportalen.*pris av 78,000 kr. Schaktningen påbörjades den 30 aug. 1916 och bedrevs så, att grundstensinvigningen kunde äga rum pingstdagen den 27 maj 1917.

Högtidligheten bevistades av D. K. H. Kronprinsen, Kronprinsessan, prins Carl och prinsessan Ingeborg, statsministern Carl Swartz, ärkebiskopen Nathan Söderblom, överståthållaren Ramstedt m. fl. inbjudna gäster jämte en talrik skara av församlingsbor. Sedan byggnadskomiténs ordförande redogjort för byggnadens tillkomsthistoria och ärkebiskopen hållit en invigningsbetraktelse, förrättades grundläggningsceremonien på hävdvunnet sätt av Kronprinsen och upprepades av de närvarande Kungliga personerna, statsministern, ärkebiskopen, överståthållaren, stadsfullmäktiges ordförande, överintendenten, konsistoriets ordförande, församlingens kyrkoherde, kyrkovärdar, kyrkoråd, kyrkobyggnadskomitén, arkitekten, grundläggaren och arbetsförmannen. Under grundstenen nedlades en kopparcylinder innehållande grundläggningsdokumentet jämte i riket gångbara metallmynt, exemplar av dagens huvudstadstidningar m. m. Ceremonien, som gynnades av strålande sol, avslöts med bön och psalmen 500 v. 6—7.

Murningsarbetet påbörjades den 20 juli 1917 och har sedan dess fortgått endast med avbrott för byggnadskonflikterna 1918, fyra månader, och 1920, åtta månader. På grund av de starkt fluktuerande material- och arbetspriserna beslöt komitén att icke binda sig vid något entrepenadanbud utan att driva byggnadsarbetet för egen räkning. Därvid mottog den tacksamt herr Aug. Blomdahls erbjudande att vara ansvarig byggmästare för hela bygget mot en ersättning i ett för allt av endast 10.000 kr.

På grund av de genom kriget starkt ökade kostnaderna visade sig den för bygget beräknade summan snart vara otillräcklig. 1920 erhölls Kungl. Maj:ts tillstånd att upptaga ett nytt lån på 600.000 kr. Inalles torde totalkostnaden för kyrkobyggets slutförande uppgå till omkring 1.800.000 kr.

Angående den nya kyrkans namn kar kyrkorådet beslutat, att den skall kallas Högalidskyrkan. Enligt komitéförslaget av den 5 dec. 1922 rörande lönereglering för prästerskapet i Stockholm skall den bliva församlingskyrka för den nya församling, som skulle uppkomma genom Maria församlings delning och omfatta dess västra del intill Torkel Knutssonsgatan, och vars namn sålunda torde komma att bli Högalidskyrkans församling eller Högalidsförsamlingen.

Under vintern och våren 1923 ha de sista arbetena på kyrkans inredning och utsmyckning slutförts, och söndagen den 10 juni detta år skall den stå färdig att för första gången öppna sina portar för den gudstjänstfirande församlingen. Ärkebiskopen kommer då att från dess altare uttala invigningens ord:

»Och nu vare detta tempel helgat åt Herren till hand tjärut och dyrkan!»

TILL KYRKANS PRYDANDE HA FÖLJANDE GÅVOR LÄMNATS

»Kristus' nedtagande från korset», oljemålning av venetiansk 1700-talsmästare, möjligen Giov. Battista Piazetta samt

Krucifix av elfenben, 1600-talsarbete. Som grundplåt har använts en gåva av bankdirektör Otto Enell; återstående medel insamlade genom kammarrättsrådet Joh. Östberg.

Två mässhakar av violett sidendamast med broderi i guld och silke, av kyrkovärdarna, disponent Carl Wassén och byggmästaren Aug. Blomdahl.

Mässhake av gråvit sidendamast med broderi i guld och silke, av kyrkorådet ingenjör Oscar Bergstedt.

Mässhake av samma material och utförande, av grosshandlarna J. A. Skoglund och V. Nordström.

Predikstolstäcke av siden med guldbroderi, av Mariasalens Ungdomsförening.

Antependium av rött siden med broderi i guld och silke samt Altarduk av Ångermanlandslärft med vitbroderi, skänkta av Kvinnor i Maria församling.

Bokdyna av sidenbrokad med guldbroderi, broderad och skänkt av friherrinnan Greta Lagerfelt f. Berg.

Bokdyna av sidenbrokad med guldbroderi samt kalkkläde av Ångermanlandslärft, av fru Helen Berg.

Kommunionkanna, kalk, patén och oblatask av silver, skänkta av Ansgariekyrkans Ungdomsförening.

Nattvardskalk av nysilver, av framlidne kyrkorådet grosshandlaren Josef Carlsson.

Två tre-armade malmljusstakar, av fru Agnes Bachman.

Två nummertavlor av snidat och förgyllt trä, svenskt 1700-talsarbete, av disponenterna Magnus och Otto Simonsson samt grosshandlaren Per Östberg.

Gammal dopfunt från Gottland, av auktionsvaktmästaren C. E. Ericsson.

Bordsbricka av silver, av juveleraren Henrik Rundgren.

»Veronika med svetteduken», kalkmålning på en av korpelarna, utförd och skänkt av professor Olle Hjortzberg.

Blomskål av ciselerat silver för altarbordet, av kyrkans arkitekt, prof. Ivar Tengbom, hans hustru Hjördis och deras barn Yvonne, Ann Mari, Anders och Ulf-Ivar.

KYRKOBYGGNADEN

Av Ivar Tengbom.

P*Å HÖGALIDSBERGETS* högsta parti fick till slut den nya kyrkan sin plats. Från de omgivande gatorna leda från olika håll vägar dit upp. Den bekvämaste, även körväg, går upp från nordöstra hörnet mitt för uppfartsvägen från Söder Mälarstrand. Förbi den höga korgaveln med den djupa, välvda porten till gravkapellet och genom kyrkogårdsgrindarna över den planterade förgården mellan kyrkans södra långsida och det på andra sidan tänkta församlingshuset går vägen i sakta stigning upp till den vida, muromgivna kyrkplanen framför huvudingången. Brantare stigar med trappor leda från andra håll utmed höjdens sidor direkt upp till denna plan. Själva berget har i största

utsträckning lämnats orört. Det är i sin ursprungliga form det bästa underlaget att bygga upp ett tempel på. När

omgivningen blir utslätad med jämna gator och stela huslängor, skall klippan ännu stå kvar och vittna om naturens urkrafter, medan byggnaden därpå blir uttryck för de oförstörbara krafterna hos människors barn, för den strävan, den eviga längtan, som tidens vågor aldrig kunna slå ned.

Kyrkobyggnaden vänder, enligt gammalt bruk, koret mot öster, mot den uppåtgående solen. Det anslutes och stödes av tornen, vilka liksom tvänne armar sträcka sig mot skyn. Om denna anordning med två torn ursprungligen kom till för att förläna en rik verkan åt det gatuperspektiv nerifrån staden, i vars fond kyrkan syns, har den sedan blivit grundmotivet, kring vilket byggnadens bildliga innehåll vuxit fram.

En kyrka bygges av sten, men stenarna läggas samman av tankar, som vävts av bilder och liknelser förda genom århundraden på människoströmmen, vår ofrånkomliga arvedel. De kunna gjuta in ande i kyrkan av sten.

Det norra tornet symboliserar *lagen,* allvarligt och tillknäppt, med tuppen som krön. Det har fått namn av Ansgarius, nordens apostel. Det andra krönes av ett gyllene kors. Det är öppnare och ljusare och därifrån sända klockorna ut sitt budskap. Det skall vara sinnebilden för *evangelium,* med namn efter Olaus Petri.

Åt motstående håll dominerar gaveln, hög och enkelt skuren, en avspegling av byggnadskroppens konstruktiva linjer. Så reser sig den yttre stommen med stora, lugna tegelytor av fogstruket tegel, de släta takfallen tegeltäckta, tornhjälmarna kopparklädda.

Under gavelns höga smala fönster ligga de tre ingångsportarna i djupa smygar — och en bred trappa leder upp till dem. Rika i kraftig relief utförda bildhuggerier i granit kring portarna ge innehåll åt ytornas släthet. De två strömmar, som genomlöpa kyrkan, sätta här märke. På ömsesidor stå lagens och evangeliets portar, mellan vilka livets port reser sig högre än de andra. Över denna en bildframställning i granit med inskriften:

»DEN SOM TÖRSTAR, TAGE LIVETS VATTEN»

mellan några meningar ur ett av de hårda krigsårens bönedagsplakat:

»HUNGER ÄR TIDENS KÄNNETECKEN. BRÖDET TRYTER. MÄNNISKORNA HUNGRA EFTER KÄRLEK. SALIGA ÄRO DE SOM HUNGRA OCH TÖRSTA EFTER RÄTTFÄRDIGHET, TY DE SKOLA BLIVA MÄTTADE. MÄNNISKOSJÄLENS HUNGER KAN INGEN JORDISK LYCKA STILLA. OCH OM VÅR SJÄL EJ LYFTES FRI TILL DET SOM EVIGT BLIVER, EN VANSKLIG GRÖDA BÄRGE VI AV ALLT SOM JORDEN GIVER».

I den djupa valvsmygens granit äro uthuggna bilder för att i enkla linjer antyda skapelsehistorien: där äro växter och djur på jorden, under jorden och över jorden, och i välvningen där ovanför framträda månar och planeter, och högst upp står värmets och ljusets symbol med det gamla soltecknet. Över lagens port har Ansgarius ställts som sinnebild, på den andra Olaus Petri — namnens begynnelsebokstäver A och Ω, som äro inhuggna därunder, fullborda tankeringen. I valvsmygen under Ansgarius äro inhuggna namnen på vår medeltidskyrkas framträdande gestalter: S:t Erik, S:t Botvid, S:t David, S:t Eskil, S:t Sigfrid, S:t Henrik, Ärkebiskop Stefan, S:ta Birgitta, S:ta Katarina, Biskop Thomas. På andra porten under Olaus Petri ha hugfästs märkesmän inom svenska kyrkan efter reformationen: Erik Tollstadius, Haquin Spegel, Gustaf II Adolf, Laurentius Petri, Laurentius Andreæ, Emanuel Svedenborg, J. O. Wallin, C. O. Rosenius, Pontus Wikner, Fredrik Fehr.

Lag och evangelium framgå så mot öster och mot väster som två parallela linjer genom världsalltet. Stjärnbilderna inhuggna i slutstenarna över långsidornas fönster ge fäste åt denna tanke.

I det inre bygges vidare på samma tankegång: i vapenhuset över sidodörrarnas gångar ha ristats i stenen *fyrbåken* och *skeppet,* medan mittdörren krönes av en stentavla, som bär inskriften:

»SÖKEN FÖRST EFTER GUDS RIKE OCH HANS RÄTTFÄRDIGHET SÅ FALLER EDER ALLT ANNAT TILL».

Då dörren därunder öppnas till själva kyrkrummet, föres blicken upp mot korets höga välvning. På båda sidor markera de tunga pelarna lagens och evangeliets fasta torn. Under det förras välvning står dopfunten, medan

predikstolen, som fått sin plats på södra sidan enligt bruket i äldsta svenska kyrkan, stöder sig mot det torn, som bär namn efter vår främste evangelist och predikare, Olaus Petri. Från dessa två stödjepunkter föras tankarna mot triangelns spets, dit alla linjer till slut sammanlöpa, mot fulländningen, bilden av den korsfäste Frälsaren över altaret framme i koret.

»DET ÄR FULLKOMNAT». *KYRKANS* planform är ett enkelt långskepp av ansenlig bredd samt överspänt med valv av tegel, mellan kryssbågar. Det svåra valvtrycket upptages av konterforer, som äro förlagda inuti kyrkan. Denna anordning ger ett karaktäristiskt drag åt interiören. De djupa nischerna omkring fönstren bidraga till omväxling och fördjupning av perspektivet och avskärma den skarpa dagern. Smala sidogångar löpa under *Koret.Södra långväggen.Interiör mot orgelläktaren.Interiör mot dopkapellet.*låga valv genom konterforerna. Mittgången mellan bänkarna avslutas med ett par smäckra vridna pelare, över vilka fridens palmblad mötas i en tunn båge, en äreport förande in mot den breda kortrappan under triumfbågens välvning. Den vill antyda den åtskillnad mellan menighetens rum och koret, som förr på ett mera påtagligt sätt uppdrogs av korskranket.

På det uppmurade altaret står altarskåpet, som givits en låg och utbredd form för att så mycket mer höja intrycket av det mäktiga krucifixet på väggen ovanför. På altarskåpet med bilder av Kristus och apostlarna står inskrivet över Kristusfiguren:

»SE JAG ÄR MED EDER ALLA DAGAR INTILL VÄRLDENS ÄNDE».

Det höga dopkapellet vid sidan av koret bildar ett rum för sig, vars slutenhet än mer betonas genom att valvöppningarna försetts med grindar, smidda och ornerade. De bära var sin inskrift:

»HAN SKALL DÖPA EDER MED HELIG ANDE OCH ELD».

»LÅTEN BARNEN KOMMA TILL MIG, TY GUDS RIKE HÖR SÅDANA TILL».

Det inre är helt smyckat med kalkmålningar, vilka ytterligare framhäva rummets egenart och bilda ett djupt färginslag i sin dämpade belysning, inuti kyrkans entoniga grundackord.

I södra tornet ligger ett förrum till sakristian i plan med kyrkan, medan den egentliga sakristian ligger i förbindelse med detta en trappa högre, i samma höjd som den rikt sirade predikstolen, från vars tak den sinnebildliga duvan svävar ned. Från sakristian leder en trappa upp till ett ovanför liggande tornrum, kyrkorådssalen, avsedd för sammanträden.

I kyrkans motstående del ligger orgelläktaren, tillgänglig från trappor på båda sidor i vapenhuset. Under läktarens sidor äro kapprum lagda, omgivna av genombrutna träskrank. Större läktare ha undvikits för att ej förrycka kyrkorummets stora helhet. Den befintliga är avsedd huvudsakligen för kyrkomusiken men torde i vanliga fall lämna plats även för andra kyrkobesökare. Läktaren har fått en svängd form med sidopartier sträckande sig liksom armar fram mot koret. Mellan dessa står på barriärens mittfyllning inskriften, som en hälsning mot den utströmmande mängden:

»DETTA HAR JAG TALAT TILL EDER FÖR ATT MIN GLÄDJE SKALL BO I EDER OCH FÖR ATT EDER GLÄDJE SKALL VARA FULLKOMLIG».

Sidorna smyckas av dekorativa målningar över bibliska motiv, och ovanför bygger orgelfasaden upp sig som ett gallerverk av smäckra torn, lägre i mitten, stigande mot sidorna allt högre upp mot takets välvning, omramande det i fonden framträdande fönstret med dess i stark färg lysande glasmålning. Tornspirorna krönas av änglar, som låta olika strängaspel och andra instrument ljuda. Själva orgelverket döljes bakom. Fjärrverkets toner ledas fram i gångar över fönstervalven och ut genom öppningarna i mittskeppets valvsidor.

Samtliga platser i kyrkan utgöra något över 1,200. Till sin huvuddel äro de ordnade i skeppet i tvenne raka hela bänkkvarter. Enstaka bänkar stå bl. a. i sidonischerna under fönstren. *ETT* kyrkorum måste anknyta sig till det förgångna, det blir utan ande om det icke bygger vidare på det som varit. Släktled vandra och nya komma, men samma känslor av längtan och hopp susa ständigt över den aldrig sinande strömmen. Från vardagens tyngd vill

människan frigöras och känna ro i helheten. Havet skänker med sina rytmiska slag sådan frid. Man finner den när man ut över vidderna ser det rytmiska böljandet av höjd bakom höjd mot det blå fjärran. I en gammal svensk lantkyrka kan man finna något av detsamma. Det är enkelheten i linjerna och ytornas lugna grundton, som giva andakten. — En sådan känslovärld har legat bakom den nya kyrkans formande. Det är kyrkorummet, som varit det första, som utgjort kärnan, det yttre har helt organiskt fått växa kring denna. Den enkla upprepningen av grundmotivet, den rytmiska stegringen av valvformen från de små valvöppningarna över sidogångarna mot de högafönsternischerna och vidare upp mot skeppets och korets välvningar mot höjden samt murmassornas entoniga skiftningar, är det som skall stämma till den första förnimmelsen av tystnadens och stillhetens rogivande grundackord. Melodierna mot detta sättas av den i dämpade färger och skimrande guld hållna inredningen med kyrkomöbler och belysningsanordningar. Barnaårens lantliga kyrka med dess med målningar utsirade predikstol, dess färgrika vapensköldar och epitafier, kan för mången måhända synas som en anspråkslös förebild, men har här föresvävat som något svåråtkomligt och eftersträvansvärt. Det är något ogripbart över stämningen där liksom suset genom sekelgamla träd:

»Som västan ur fjärran en sommardag kan komma med toner och doft, så fyller en farande ande med skönhet ett intigt stoft».

Men människan är alltid människa, hennes förmåga når aldrig upp till de höjder, där önskningarna vandra fritt omkring oberörda av materiens tyngd. *UTÖVER* vad som blivit sagt om de allmänna dragen i kyrkans byggnad böra tilläggas några ord om en del enskildheter och konstnärliga arbeten, vilka ingå som ett led i det hela.

Krucifixet, som dominerar korväggan är komponerat och helt utfört av Gunnar Torhamn, skuret i furu och laserat. I altarskåpet därunder äro infällda pannåer med utförda målningar av Erik Jerke. I mitten Kristus i lysande röd mantel, omgiven av de 12 apostlarna. Å dörrarnas framsidor ett par bibliska bilder, den ena med Konungarnas tillbedjan den andra med Kristi himmelsfärd. På dörrarnas frånsidor de sex profeterna.

Predikstolens medaljonger liksom läktarbarriären hava figur- och landskapsmålningar av Torhamn med bilder ur den heligaskrift. Dopkapellets målningar, som helt täcka väggar och valv äro utförda som kalkmålningar av Torhamn och framställa predikare och döpare med scener ur deras liv. I rummets mitt står en gammal till kyrkan skänkt gotlandsfunt av sandsten med skål av drivet silver, utförd hos Hovjuvelerare K. Anderson efter arkitektens ritningar.

Kring dess kant läses i gyllene bokstäver:

»GÅN UT OCH GÖREN ALLA FOLK TILL LÄRJUNGAR DÖPANDE DEM I FADRENS SONENS OCH DEN HELIGE ANDES NAMN LÄRANDE DEM ATT HÅLLA ALLT VAD JAG BEFALLT EDER».

Smidet kring kor och baptisterium, liksom övrigt konstsmide är utfört av smeden Herman Lindblom.

I fönsterpelaren över ena ingången till dopkapellet är infälld en skulptur, en bild av Ansgarius, efter modell av G. Cederwall, en replik av granitbilden över ena porten. I en annan nisch är uppställd en av samma hand utförd bild av Maria Magdalena bärande på sina armar ett tempel, församlingens gamla kyrka. En äldre målning föreställande Kristi nedtagning från korset har fått sin plats på en annan fönsterpelare. Dessa fönsternischer med stora hela ytor och jämn sidobelysning lämna rika möjligheter till ytterligare utsmyckning med konstverk, att förrika intrycket av interiören och tillföra densamma nya stämningsvärden. Det vore önskvärt om, liksom fordom, epitafier eller andra minnesattribut med dekorativt värde kunde uppsättas över församlingsmedlemmar, som förtjänade hedras, därvid möjligen i samband med uppställande av askurnor i lämpliga nischer.

Kyrkans textila utsmyckning, som ju är en viktig detalj för helheten, är helt och hållet utförd på Liciums atelier och består av följande delar:

Antependium av särskilt vävt lackrött siden, broderat iguld och silke: i mitten ett kors i vitt och guld med i broderi imiterade ädelstenar, omgivet av guldflammor. Däromkring läsas nattvardsinstiftelsens begynnelseord FÖR EDER. På sidorna ett fint slingverk i guldbroderi i svag relief med vindruvor och ax och nederst en guldfrans. Komponerat av Oscar Brandtberg.

Antependium av svart sidendamast med guld- och silverbroderi: i mitten ett kors med bokstäverna INRI, botten strödd med stjärnor. Komponerat av Elin Pettersson.

Altarduk av utsökt linne av handspunnet Ångermanlandslin med brun i genombrutet vitbroderi.

Fyra mässhakar, två av violett och två av vitt sidendamast med broderier i silke, silver och guld. Komponerade av Elin Pettersson.

Fyra mässskjortor med gördel av vävda linneband och halslin med linnebroderi.

Kalkkläde av vitt Ångermanlandslinne med vitbroderi.

Två bokdynor av guldbrokad med guldbroderi. Komponerade av Elin Pettersson.

Till predikstolen hör ett täcke över bokstödet av blått siden med i guld broderat bibelspråk:

»DETTA ÄR MITT BUD ATT I SKOLEN ÄLSKA VARANDRA SÅSOM JAG HAR ÄLSKAT EDER.»

Ryggstycket till predikstolen är av blått linne, sytt med stjärnor i grått linne och guld.

I gravkapellet är altarduken av Hälsingelinne med vitbroderi och fransar. En duk under krucifixet och bokstödet äro av violett sidendamast. Bårtäcke av svart ylle med kors av svarta sidenband.

Altarsilvret bestående av kalk, kanna, patén och oblatask samt en blomsterskål och sex ljusstakar, är efter arkitektens ritningar utfört av ciselören Jacob Ängman i silver med ciselerade ornament av kors, ax och vindruvor.

Fönstret över orgelläktaren är försett med glasmålningar utförda av N. P. Ringström, som även utfört övriga glasarbeten, bl. a. lyckats åstadkomma det vackert iriserande glaset i övriga fönster. Kartongerna till glasmålningen äro utförda av Oscar Brandtberg, som även övervakat detta arbete. De framställa i bild bibelspråken ur Bergspredikan om saligheterna:

»SALIGA ÄRO DE FRIDSTIFTANDE TY DE SKOLA KALLAS GUDS BARN. SALIGA ÄRO DE BEDRÖVADE, TY DE SKOLA BLIVA HUGSVALADE. SALIGA ÄRO DE BARMHÄRTIGA, TY DEM SKALL SKE BARMHÄRTIGHET. SALIGA ÄRO DE SOM HUNGRA OCH TÖRSTA EFTER RÄTTFÄRDIGHET, TY DE SKOLA BLIVA MÄTTADE. SALIGA ÄREN I, NÄR DE FÖRSMÄDA OCH FÖRFÖLJA EDER OCH LJUGANDE SÄGA ALLT ONT OM EDER FÖR MIN SKULL.»

Orgelfasaden är utförd i furu efter arkitektens ritningar, varvid Oscar Brandtberg medverkat vid detaljering och figurkomposition.

För dekoration av begravningskapellet har Eva Bonniers Donationsnämnd anordnat ett par pristävlingar. Einar Forseth har erhållit första pris samt uppdrag att utarbeta ett definitivt förslag.

Belysningsarmatur till kyrkan, huvudsakligen av trä, är efter arkitektens ritningar utförd av Nordiska Kompaniets verkstäder, som även utfört större delen av möbler och övriga inredningssnickerier såsom bänkar, predikstol, altarskåp, orgelfasad m. m.

En konstnärlig insats av stor betydelse för helhetsintrycket är målningsarbetet, som Filip Månsson har stått för. Alla snickerier och inredningsarbeten äro behandlade i en rik men dämpad färgskala anpassad till väggarnas slammade yta i brukets naturfärg. Målningen är vanligen utförd i tempera med ett slags stiliserad marmorteknik och med skiftande färgsammansättning och behandling, i vilken C. J. Olsson utvecklat stor smak och uppfinningsrikedom. Bjälktaket i vapenhuset är utfört av Filip Månsson och kyrkorådsalens brädtak med evangelisternas emblem i tempera av Einar Forseth.

Klockorna äro tre, gjutna på K. G. Bergholtz & C:os klockgjuteri efter ritningar av arkitekten. De äro stämda melodiskt i fiss, e, d och väga c:a 800, 1200 och 1800 kg. respektive.

Lillklockan eller Ansgarieklockan är den kallande och bär en bild av Ansgarius samt i inskrift:

Kommen för Herren med tacksamhet, gamla och unga. Kommen med fröjd att vår Fader av hjärtat lovsjunga. Vidga dig, bröst, Lyft dig mot himlen, min röst. Jubla Guds ära, min tunga. Paul Nilsson.

Mellanklockan eller Olaus Petri-klockan, den bedjande, bär på framsidan en bild av Olaus Petri, på baksidan läses:

O kärlekshav, utgjut din flod Utöver allas hjärtan, Låt kraften av ditt helga blod Fördriva otrossmärtan. Du hela världens nådastol, Förvandla med din ljuva sol Vår köld i evig värma. A. K. Rutström.

Nattvardskärlen.

*Dopfuntskålen.Mässhake och antependier.Klockorna.Kyrkorådssalen.*Storklockan eller Kristusklockan, den löftesbringande, är ornerad med änglahuvuden och en kartusch med Agnus Dei samt bär följande inskrifter:

År 1922, under Konung Gustav V:s 15 regeringsår, då Nathan Söderblom var Svea Rikes Ärkebiskop, då Nils Widner var Pastor Primarius i Stockholm och Karl Anton Eklund var kyrkoherde i Maria Magdalena Församling blevo Högalidskyrkans tre klockor Kristusklockan, Olaus Petri-klockan och Ansgarieklockan gjutna av K. G. Bergholtz & C:o i Stockholm.

Kyrkobyggnadskommitterade:
Johan Ostberg, Ordf.
Carl Wassén och Per August Blomdahl, Kyrkovärdar.
Thure Göransson. Emil Pettersson. Karl Axel Riben. Hjalmar Rissén.
Ivar Tengbom
Kyrkans arkitekt.

På motstående sida:

Och världar skola hava slut, Och stjärnor skola slockna ut Och himlar störta med vår jord; Men dig, som tröstat på hans ord, Ej når förgänglighetens svall; Han lever och du leva skall. J. O. Wallin.

På den översta plattan läses:

»Arbetet utfördes av Magnus Bergholtz, Emil Skoglund och Oskar Nilsson».

Orgeln är utförd av Åkerman & Lunds Nya Orgelfabriks A. B. i Sundbyberg.

Till portalerna har Ingeniör E. Hebbel lämnat granit och bildhuggeriarbetet har utförts av J. Desaix, A. Steinmark och O. Apell.

Bland firmor och personer, som utfört andra mer omfattande arbeten, böra nämnas: Frithiof Johansson som gjort terrasserings- och grundläggningsarbeten, A. B. Mälardalens Tegelbruk har levererat tegel, A. W. Öhrströmkopparabeten, A. B. J. M. Lundholm värme-, gas-, vatten-, och avloppsledningar, Luth & Roséns Elektr. A. B. har utfört de elektriska belysningsanläggningarna samt ringverket, K. M. Noréns Elektr. A. B. har uppsatt åskledare. För övrigt ett flertal andra, vilka ej kunna här uppräknas, liksom ej heller alla hantverkare och arbetare, som med ett samvetsgrant och gott arbete bidragit till verkets fullbordande, kunna var för sig namngivas. Ett namn, som måste framhävas är Aug. Blomdahl, vilken som ansvarig byggmästare på ett oegennyttigt, intresserat och sakförståndigt sätt lett hela byggnadsarbetet, biträdd på ett hängivet sätt och med aldrig slappnat intresse av verkmästaren J. Persson, byggets gode tomte.

Vid ritningar och kontroll har för olika specialanläggningar medverkat ingenjör William Andersson för gas-, vatten- värme- och avloppsanläggningen samt ingenjör John Blomquist för elektriska anläggningar. Professor G. Hägg har kontrollerat orgelbygget.

På arkitektkontoret ha vid ritningars och detaljers utarbetande medverkat flera personer. Arkitekterna G. Leche och Harald Bergsten ha gjort en betydelsefull insats vid omarbetandet av det första förslaget och vid utarbetandet av det slutgiltiga, ingenjör E. Odelman, arkitekterna Sven Häggbom och Sven Wranér ha medverkat vid arbetsritningar och detaljer och skulptören G. Cederwall har på ett känsligt sätt utarbetat alla modeller till konstnärlig utsmyckning och till dekorativa detaljer, såväl på själva byggnaden som till inredningen. Under de senaste åren har arkitekten Robert Hult nedlagt ett krävande arbete med ett oändligt ingående studium av alla

viktiga detaljer, såsom till tornhuvarna, och för utformandet av möbler, armatur och annan inredning. Under arbetets gång har vid ritningars och detaljers utarbetande ett oskattbart och intresserat bistånd i råd och dåd lämnats arkitekten av Ärkebiskop Söderblom.

De många år, som arbetet varat, ha möjliggjort ett mer ingående studium och övervägande än vad som vanligen nu i den jäktande tiden medgives. Vad detta betyder vid särskilt ett så ömtåligt och i flera fall abstrakt problem som en kyrkobyggnad, bör här tacksamt erkännas. Det förstående och det tålamod, med vilket Byggnadskommittén trots tidernas svårigheter följt arbetets utveckling, har varit ett gott stöd. Alla, som medverkat, antingen det nu gällt förberedande arbeten på kontoret eller dessas förverkligande på byggnadsplatsen, ha visat känsla för uppgiftens krav och för det ansvar i den gjorda insatsen som ligger i orden:

NÄR TUNGAN TYSTNAT, TALA STENARNA.